בס"ד

ספיר ויהלום

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות וריעיון
מאוצרות תורת החסידות
משובצות זהב ומסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מנדל פוטרנק שליט"א

פרשת וירא

על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה
מפרשת השבוע

מדהוק ה' נראה לי

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום (בראשית יח א).

בפסוק זה טמון יסוד עצום אשר הנחיל לנו אברהם אבינו עליו השלום, ללמוד מדרכיו ולדבוק בהן.

כך ביאר כבוד קדושת אדמו"ר **רבי דוד חי אביחצירא** שליט"א כי גם כשזכה אברהם למעלות הרמות והנשגבות ביותר בעבודת ה', עדיין היה שפל וענו בעיניו, וחש עצמו כמי שעומד רק בתחילת עבודתו. וכך ביאר הרב הקדוש **רבי אלימלך מליז'ענסק** זי"ע בספרו **'נועם אלימלך'** (פרי וירא) את הכתוב 'והוא ישב פתח האהל': למרות כל צדקותו ומדרגותיו העליונות, עדיין הרגיש את עצמו אברהם אבינו כאילו הוא יושב רק בפתח ובתחילת שער הקדושה. שכן זהו כלל גדול אצל הצדיק: כל מה שהוא מתעלה יותר בעבודת ה', כך נדמה בעיניו שאינו אלא כמתחיל ועומד בפתח.

ואכן, כשמרגיש האדם את שפלותו וחסרונו, הרגשה זו עצמה היא העדות שקרוב הוא באמת אל הקדושה, כפי שכתב הרב הקדוש **רבי גדליה מליניץ** זי"ע בספרו **'תשואות חן'** (פרי ויקרא) על הפסוק (ירמיה לא ב) 'מרחוק ה' נראה לי'. ככל שהאדם מרגיש שהוא עדיין 'רחוק' מן הקדושה, דווקא על ידי זה 'ה' נראה לי' - והוא הקרוב באמת אל ה' יתברך.

זאת ועוד: ככל שהאדם מתקרב יותר אל הבורא, הוא מבין כי כל עבודתו אינה אלא כטיפה מן הים כנגד רוממותו וגדלותו של אין סוף ברוך הוא. לפיכך, גם כאשר הוא זוכה להתקרב מעט, הוא שב ומבקש קרבה גדולה יותר, מתוך שהוא רואה עד כמה עדיין מלא הוא חסרונות.

יסוד זה מצאנו בדברי דוד המלך שביקש: 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו' (תהלים כז ד). וביאר הרב הקדוש **רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב** זי"ע ('קדושת לוי' פרי שמות): שאלתו האחת של דוד היתה 'לחזות בנעם ה'', אך מיד הוסיף: 'אותה אבקש' - שגם כאשר אגיע לדרגה עליונה זו של 'לחזות בנעם ה'', עדיין אהיה בבחינת 'אותה אבקש', ואשתוקק ואכסוף לדרגה גבוהה ממנה, כי כך היא דרכה של אמת.

והוסיף על כך הרב הקדוש **רבי לוי יצחק מברדיטשוב** זי"ע בספרו **'קדושת לוי'** (שם), שזהו סוד עלייתם המתמדת של הצדיקים: תמיד נדמה בעיניהם שעדיין לא הגיעו לשלמות, ומכיוון שהם יודעים בכל עת מהי המדרגה העליונה שלמעלה מהם, בטוחים הם בה' שיסייע בידם להשיג גם אותה.

על פי זה ביאר ה'קדושת לוי' את בקשת דוד המלך: 'פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה' (תהלים קיח יט) - שהיה דומה בעיניו כעומד מחוץ לפתח ומתחנן להיכנס לפנים. ודווקא הרגשה זו שהוא 'מבחוץ' היא היא השער להיכנס בו, כפי שהוא ממשיך ואומר: 'זה השער לה' צדיקים יבאו בו' - דהיינו שהרגשת השפלות וההתחלה היא השער האמיתי להתקרב אל ה' יתברך.

וזוהי הדרך הסלולה לכל עובד ה': לעולם יהיה נדמה בעיניו כאילו עבודתו אינה בשלמות, וכמאמר חז"ל (פסחים נ:): 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה' - דהיינו שלעולם יהיה דומה בעיני האדם כאילו עבודתו עדיין היא שלא לשמה, וישתוקק תמיד לזכך את מחשבתו שתהיה יותר לשם שמים. ועל ידי כן יזכה להוסיף מדרגות עליונות, כמאמרם: 'שמתוך שלא לשמה בא לשמה' - מתוך שנראה בעיניו שאין כוונתו ראויה, הוא זוכה לבוא למדרגת 'לשמה' גבוהה וזכה יותר.

כיוצא בזה, מנהיג הקדוש ברוך הוא את האדם ומסתיר עצמו ממנו, דבר שמביאו לחשוב שהוא רחוק מן השלמות - וכל זה כדי שיוסיף אומץ להתקרב אליו יותר ויותר.

וכפי שביאר הרב הקדוש אור שבעת הימים ה'בעל שם טוב' זי"ע על הכתוב (תהלים מח טו) 'הוא ינהגנו על מות' - 'עלמות' לשון 'עלם' צעיר לימים. הקדוש ברוך הוא נוהג עם האדם כמו עם ילד צעיר, וכשם שלעיתים האב מרחיק ממנו את בנו הקטן כדי שיוסיף באהבתו אליו, כך בכל פעם שהאדם מתעלה מעט, נדמה בעיניו כאילו הוא נופל ממעלותיו - אך כל זה אינו אלא כדי שיוסיף עוז ותעצומות לשוב ולהתעלות בעבודת ה'.

טוב פת הרבה

וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות (בראשית יח ו).

לכאורה דברי אברהם 'קמח סולת' **סותרים זה את זה,** שכן הסולת מנופה ומבוררת יותר מן הקמח?

במסכת בבא מציעא (פז.) עומדת על כך הגמרא ומתרצת שמכאן ראיה שעיניה של אישה צרות באורחים. בביאור תשובת הגמרא ישנן שתי גירסאות **ברש"י**. ברש"י שלפנינו מובא, ששרה הציעה תחילה לעשות את העוגות מקמח, ואברהם הוא שאמר לה לעשותן מסולת. אמנם **ב'פרדס יוסף'** (פאצאנובסקי פרי וירא) הביא בשם זקנו הגאון **רבי יעקב מליסא** זצ"ל גירסה מרש"י ישן, שאברהם אמר לעשות את העוגות מקמח ושרה היא שאמרה לעשותן מסולת.

ולכאורה לפי גירסה זו קשה: איזו צרות

המשך בעמוד ב'

תהילים

אבני חן וטפי שיח
בפרקי נעים זמירות ישראל

עד אנה אשית עצות בנפשי

עד אנה ה' תשכחני נצח עד אנה תסתיר את פניך ממני. עד אנה אשית עצות בנפשי (תהלים יג ב-ג).

יש שעות שבהן כל שערי ההצלה נראים נעולים, והאדם הופך שוב ושוב בעצותיו ואינו מוצא מוצא. דווקא אז מלמד דוד המלך עליו השלום את סוד הישועה במילותיו 'עד אנה אשית עצות בנפשי'.

את הפרוש נלמד מאחד הדמויות מעוררות ההשראה בדורנו, הרב החסיד **ר' שלום מרדכי רובשקין** שיחיה, שזכה ללבות בלב רבים את האמונה והביטחון המוחלט בבורא.

היה זה באחד מימי החורף בבית הסוהר אוטיסוויל, מבתי הכלא הקשוחים בארצות הברית.

באותו היום לא ניתנה לר' שלום מרדכי האפשרות להתפלל במניין, את התפילה הוא נאלץ לעשות בתאו.

לא קל היה להתחבר לתפילה בתאו הסגור והמסוגר, אחרי שמונה שנות מאסר, כשעוד תשע־עשרה שנים צפויות לו.

בעוד מילות התפילה על שפתיו, אחד הסוהרים הכריז בקול את שמו.

ר' שלום מרדכי סיים את תפילתו, חלץ את התפילין ופנה לברר את פשר הקריאה.

"יש לך דואר רשמי!" הוא מתבשר. דואר רשמי הוא דואר מבית המשפט, בתוך המעטפה היתה תשובה מבית המשפט על הערעור האחרון שהגישו עורכי דינו של ר' שלום מרדכי.

מדובר בערעור האחרון שניתן להגיש, זהו ערעור לערכאה הגבוהה ביותר, שהוגש לאחר אין ספור ערעורים שנמשכו כמעט שמונה שנים.

אם נדחה ערעור זה, לא ניתן היה להגיש עוד ערעורים בכלל.

במכתב הרשמי התבשר ר' שלום מרדכי שהערעור נדחה, מה שאומר שהסיכוי האחרון שלו להפחית מחומרת העונש הנורא, נגוז...

הסיפור כולו החל כאשר גויים אנטישמים התנכלו למשחטה הגדולה של משפחת רובשקין בפוסטוויל שבמדינת איווה, הם הצליחו לרתום לפעולה את הרשויות הפדרליות, ולאחר חקירות שונות ומשונות הצליחו למצוא אי-סדרים כספיים, ועובדים בלתי חוקיים שהועסקו בשטחי המשחטה.

אחרי מאמצים כבירים, צברה התביעה סעיפים שונים ומשונים, ובקשה להשית על ראשו של ר' שלום מרדכי עונש הזוי בן עשרים וחמש שנות מאסר, כוונתם היתה להשיג לפחות חלק מכך, כאשר כנהוג, השופטים לעולם אינם מקבלים את הצעת המאסר של התביעה, אלא מפחיתים אותה בצורה משמעותית.

ככל שבקשתם תהיה גבוהה יותר, יגבו הסיכויים שהשופטים אף הם ישיתו על הנאשם שנים רבות יותר במאסר.

בפועל, בשעת המשפט, הוכו בהלם גם נציגי התביעה עצמם. השופטת המרשעת, לא הסתפקה בהצעת התביעה, ובאופן חסר תקדים, הוסיפה משלה שנתיים נוספות וגזרה את דינו של ר' שלום מרדכי לעשרים ושבע שנים!

עורכי דינו של ר' שלום מרדכי, בסיוע יהודים רבים ואכפתיים מרחבי ארצות הברית ומחוצה לה, ניסו בכל דרך אפשרית להציג את העוול הנורא לידיעת הציבור, וגורמי המשפט והחוקה במדינה, והגישו שורה של ערעורים אחד אחרי השני, אולם דומה היה שכל הדלתות נעולות.

שוב ושוב נדחו העתירות, והערעורים לא התקבלו. כל אותה העת יושב היה ר' שלום מרדכי במאסר, בתנאים קשים ביותר, חירותו, נכסיו ומפעל חייו נטלו ממנו, משפחתו והחברה שהכיר, אך את רוחו לא יכלו לקחת ממנו.

בעוז רוחו החסידי, לחם ויכול להם למנהלי הכלא, לסוהרים הקשוחים, ולפושעים האימתניים שארחו לו לחברה.

כעת, לאחר כשמונה שנים, נדחה הערעור האחרון שאפשר היה להגיש. בכך נסתם הגולל על התקווה האחרונה לשחרור מוקדם.

בדרך הטבע, אמור היה ר' שלום מרדכי ליפול לייאוש עמוק. תשע-עשרה שנים נוספות מצפות לו כעת בתא הכלא. אפסו הסיכויים.

האם יכולים אנו לתאר לעצמנו את משמעות הדבר?

אבל ר' שלום מרדכי לא נשבר, הוא נשא עיניו השמימה והתחזק באמונה. גם זו לטובה. הקדוש ברוך הוא הנושא אותו, ומוביל אותו בדרך הנכונה.

לא זו בלבד, ר' שלום מרדכי חש אפילו שמחה מדחיית הערעור.

הוא נזכר באמרה של **הצדיק הקדוש מרוז'ין** זי"ע, שבעצמו אסור היה שנתיים מחייו בבור תחתיות על ידי ממלכת רוסיה הרשעה, על הפסוק 'עד אנה ה'

המשך בעמוד ג'

המשך מעמוד א'

עין יש בדברי שרה? אדרבה, היא הציעה לעשות את העוגות מסולת המשובחת יותר מן הקמח!

אומר על כך הרב הקדוש **רבי מנחם מנדל מקוסוב** זי"ע רעיון נפלא בספרו **'אהבת שלום'** (פר' וירא): בדרך כלל, כשבעל בית מארח אדם בפעם הראשונה, הוא משקיע בארוח רבות כיוון שהאורח עדיין חביב עליו וחשוב בעיניו מאוד.

אולם, ככל שהזמן עובר, חביבות האורח יורדת ובעל הבית מתחיל 'להתרשל' בארוח בשל ההוצאות המרובות הכרוכות בכך. יתרה מזאת, אם האורח מרגיש שבעל הבית טורח עבורו מעבר למקובל, הוא עלול לחוש בושה גדולה, ועל כן מן הנמנע שהכנסת אורחים שכזו תהיה בתמידות.

לפי זה מובן מדוע רצונה של שרה לאפות לאורחים עוגות מסולת נחשב כצרות עין, שכן בכך היא גורמת שלא יוכלו לשהות בביתה זמן רב.

נמצא שהכנסת אורחים כדבעי אינה תלויה דווקא באיכות המאכלים המוגשים לפניהם, אלא בהרגשה הטובה והנעימה שהמארחים נותנים להם.

כעין זה פירש הרב הקדוש **רבי יעקב דוד מאמשינוב** זי"ע את הפסוק (יח א) 'והוא ישב פתח האהל כחם היום', כי בכך לימד אותנו אברהם אבינו דרך חדשה במצוות הכנסת אורחים. כאשר ישב בפתח הבית, נתן אברהם לאורחים את ההרגשה שהם בעלי הבית, והוא עצמו רק אורח!

זאת הדרך אשר תאכלו

לפי זה, יתחדש פשט חדש בדברי המשנה **במסכת אבות** (פ"א מ"ה): 'יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך'. לכאורה דברי המשנה טעונים ביאור: אם הבית פתוח לרווחה לפני כל עובר ושב, בוודאי יהיו גם עניים מבני הבית, שהרי אינם גרועים מכל אדם היכול להיכנס לשם, ומה החידוש במאמר התנא 'ויהיו עניים בני ביתך'? ואם כוונת התנא לומר שאין די בכך שהאורחים ישהו בבית, אלא שגם יצאו שבעים משם, ככלבא שבוע אשר כל הנכנס לביתו רעב ככלב היה יוצא שבע (ראה גיטין נו.), אם כן היה התנא צריך לומר 'ויהיה ביתך מלא מזון', ולא 'ויהיו עניים בני ביתך'!

הדבר יתבאר על פי מעשה שהיה.

הדרכים המובילות אל העיירה פרמישלאן תמיד מלאות היו, ולא בשל גדלה של העיירה הזעירה שכמותה פזורות היו לאלפים ולרבבות ברחבי ממלכת 'קיר"ה'.

הולכי הדרכים שהרבו לגמוא את הדרך לעיירה כיוונו את צעדיהם לביתו ובית מדרשו של הצדיק הקדוש **רבי מאיר מפרמישלאן** זי"ע, שרוח הקודש הגלויה שדברה מתוך גרונו הכתה הדים במחוזות רחוקים ביותר.

בימיו של רבי מאיר'ל, דור שלישי לצדיקי עולם מנהיגי עדה בישראל, מימות זקנו רבי מאיר 'הגדול', הגיעה הנהירה לשיא.

חסידים ונגידים, צדיקים ועובדי ה', רבנים נודעים ומנהיגי עדה, פוקדים היו את מעונו של הצדיק, בתוכם כאלו שרחוקים היו מחסידות וחסידים.

באותו יום סגריר, כאשר חשך על צמד הידידים ר' רפאל משה ור' אלתר'ל עולמם בהסתלקות רבם, אמרו אף הם לשים פעמיהם פרמישלאנה. לא טובים הם מרבבות אלפי ישראל שמועידים את פניהם לאותו תל תלפיות.

יזכו גם הם לרוות צמאונם בעבודת קדשו של הרבי רבי מאיר'ל, ולהיות מושפעים מן האור הגדול הזורח בפרמישלאן.

אל הרבי צועדים הם רגלית, כמנהגם מימי קדם.

הדרך לפרמישלאן אף היא לא קלה היתה, עיתים היו הדרכים בוציות, ועיתים קפחה השמש מעל ראשיהם, או שהכו בהם גשמי זלעפות ורוחות צורבות.

כשהגיעו לבסוף לפרמישלאן, עמדה החמה לשקוע.

לא היה להם פנאי לתור אחר מקום אכסניה, והשנים מיהרו לטבול במקווה לכבוד שבת, בצאתם, ראו יהודים ממהרים לתפילה, ועל פיהם כיוונו צעדיהם לעברו של בית המדרש.

בהיכנסם, ראו שלא לבית מדרשו של הצדיק הגיעו, אלא לבית הכנסת העירוני, מקום תפילתם של אלו שלא נמנו על עדת החסידים.

אכזבה קלה מלאה את ליבם, אך הם השתדלו להתרכז בעבודת הלב ולעמוד לפני מלכם כראוי.

לא שונה היה בית כנסת זה מכל בתי הכנסיות של אחינו בני ישראל במקומות מושבותם, שמלומדים הם במצוות הכנסת אורחים, ולא יניחו עובר אורח שיישאר ללא מקום לסעוד את הלב.

גם גבאי בית הכנסת בפרמישלאן לא הזניח את שני מיודעינו, ר' רפאל משה ור' אלתר'ל, ואחרי ברכת 'שלום עליכם' רחבה, תקע כפו של ר' אלתר'ל בידו של יהודי בעל זקן מאפיר וגו כפוף, עיניו הדאוגות מכוסות בגבות עבותות.

"נו ר' טביל, אורח הגון תיקח עמך לסעודה?" ספק שאל ספק קבע.

ר' טביל זקף חצי עין וראש, ולחץ קלות את ידו של האורח. "שבתא טבא וברוכים הבאים".

היהודי הבא שחלף על פניהם היה לבוש בקפידה, וראשו נטוי הצידה בזחיחות. זקן שחור קצר עיטר את פניו, ומבטו היה נעוץ בנקודה נעלמת, כמבקש לחמוק מן הגבאי הנמרץ.

הלה כלל לא התכוון לוותר. ידו השלוחה אחזה את האיש בדש בגדו. "ר' אביגדור, מצווה רבתא מצאתי לך לשבת זו!" קרא בהתרגשות מעושה.

האיש המכונה ר' אביגדור החמיץ פניו, אבל הגבאי שבעצמו ממהר היה לשוב לביתו, ואחריו כרוכים היו שני אורחים, דחק בו: "וכי יש לך דבר נאה יותר מלשוב הביתה מתפילת ליל שבת מלווה באורח הגון?!"

ר' אביגדור הבין היטב שלא יוכל להשתמט מאחיזתו של הגבאי, והניד ראשו קלות בתנועה של הסכמה מאולצת לכיוונם של הגבאי ור' רפאל משה הנבוך.

ניתן לשער שבליבו של ר' רפאל משה הנשרך בעקבותיו של מארחו זעוף הפנים, לא קננה תחושה נעימה. על אף שמורגל היה לסעוד על שולחן אחרים בנסיעותיו לרבותיו, הוא הבין היטב שנוכחותו למעמסה על שחור הזקן הצועד לפניו, והוא פשוט נכפה על מארחו.

בררה אחרת לא היתה לו מלבד לעשות שבתו חול, ואם בהזדמנות אחרת יכול היה לחשוב על כך, הפעם חש על סף עילפון.

לפני זמן קצר הגיע לעיירה, בטנו המתה מרעב, גרונו צחיח היה, וגופו שיווע למעט תבשיל חם.

ברגליים כושלות ופנים סמוקות פסע פנימה אחרי ר' אביגדור אל הבית המואר. מן המטבח נשאו ניחוחות של מרק מהביל, ועל השולחן נחה לה חלה שחומה ונאה.

ניסה להשקיט את בני מעיו המתהפכים בקרבו. "המתינו נא עוד זמן קצר בלבד ותעלה ארוכה למכתכם", הרגיע את עצמו. בעל הבית לא התמהמה, וניגש תכף ומיד לקדש על היין, כשהוא רומז לאורח בעיניו על מקום ישיבה.

החלה נבצעה ונפרסה לכל המשתתפים, כשגם חלקו של ר' רפאל משה לא קופח, אולם היה זה המפגש האחרון של דבר מאכל עם בני המעיים.

מכאן ואילך, הוגשו לשולחן דגים בחריין ומרק מעלה אדים, נתח עוף צלוי וקוגל, וגם גזר מתוק לא נפקד מן השולחן, אך כל אלו פסחו בטבעיות על מקומו של האורח הנכלם, ועל בטנו המקרקרת.

מימינו תיפול קציצת דג ממולא בחלקו של בעל הבית, ומשמאלו קערית מרק עתירת כופתאות במקומו של אחד הבנים, אך אליו לא ייגש מאומה.

הסעודה התנהלה כמו בכל בית נכבד בישראל, בני המשפחה שוררו את הזמירות, והאב השמיע דברי תורה מפרשת השבוע, אך המנות דלגו בעקביות על מקומו של ר' רפאל משה הנכלם שלא ידע את נפשו.

כיצד יגיב? יבקש מבעל הבית בפני כולם פרוסת דג, או שמא יזכיר לבעלת הבית את מנתו הנעדרת?

פניו בערו מבושה. סביבו התנהל הכל כרגיל. למראית עין נראה היה שאיש לא שם לב לכך.

לרגע חשב שמא טעות היא זו, ותכף תוגש לפניו מנה נכבדת, אך עד מהרה הבין היטב כי כולם מורגלים בכך.

לא איש כר' אביגדור ייתן לגבאי התקיף לכפות עליו אורח, ואם אין בכוחו להתנגד, ישלם נא האורח את המחיר...

יושב היה ר' רפאל משה על שולחנו של אותו אדם, וכל הקללות שבתורה מתרוצצות בליבו על אותו אדם רע־לב המענה את נפשו, מיחל שייתקע האוכל בגרונו של בעל הבית, ויחדל מזלילתו המרושעת לנגד עיני האורח המורעב.

ניחוחות האוכל חודרים לאפו, הצלחות המלאות כל טוב חולפות על ידו, והוא בולע את רוקו שוב ושוב ועיניו כמעט ויוצאות מחוריהן.

נעזוב לכמה רגעים את ר' רפאל משה המסכן השרוי על סף עילפון, כאשר סביבו אוכלים הכל ומיטיבים את ליבם במאכלים ומשקאות, ובטנו המצומקת קוראת ללא מענה, ונעקוב אחרי ידידו ורעו ר' אלתר'ל הצועד לצידו של ר' טביל.

ר' טביל יהודי מכניס אורחים היה. הוא חרד לקראתו של ההלך, ולא חדל מלכבדו.

הוא הושב אחר כבוד בראש השולחן בסמוך לבעל הבית, ובני הבית כרכרו סביבו כמו היה חפץ של מצווה.

אך קידש ר' טביל בכוונה גדולה על היין ובצע על הפת, הוגשה לפניו מנת דג מכובדת ומשביעת רצון.

רצה ר' אלתר'ל להשביע נפשו השוקקה, אלא שמידת דרך ארץ היתה בו, להמתין לבעל הבית.

לפניו של ר' טביל הונחה צלחת דומה, אלא שמשום מה הוא התמהמה מלאכלה. תחילה, מכביר היה בדברי תורה ופרפראות, ואחר, משהחלו בני הבית לאכול, נתקל מבטו בצלחת במין חוסר רצון.

ידו נשלחה כמו מאליה ודחתה את הצלחת מעט מאצלו. שוב נראה היה כמתחבט, ואז קרב מעט את הצלחת באיטיות, שלח ידו לכיוונה ונסוג בו.

כמה פעמים חזר על עצמו המחזה, כאשר לבסוף תחב לפיו פיסה מהדג הממולא כמי שכפאו שד, ומיד דחה את הצלחת בתנועה חדה, עד שהיה ר' אלתר'ל חושש שמא יחנק בגרונו.

כמעשהו בדגים כך נהג גם במרק ובכל המנות כולן.

בטנו של האורח היושב לצידו משוועת היתה לשובע ולא לרזון, אלא שהנימוס והבושה אלצו את בעליה להתגבר על רעבונו הגדול ולנהוג בדומה למארח.

כך מצא ר' אלתר'ל את עצמו מסתגף ודוחה את האוכל מלפניו, שעה שכל מהותו משתוקקת היתה לאותם מאכלים המונחים לפניו.

היו אלו ייסורים קשים. האוכל מונח לנגד עיניו. הריח מכה באפו, וחושיו מטרפים בקרבו, אך הוא אינו יכול לטעום ממנו.

במתינות איומה הכניס לפיו כף ועוד כף בודדת והניחה מידו, מצא את עצמו מתפלל ללא מלים שיחטפנו בולמוס לאותו ר' טביל, ויחדל מתעניתו וסיגופיו.

עד סוף הסעודה לא התקיימה תקוותו כאשר בעיניים כלות הביט בצלחות המוחזרות אל המטבח שבות כמעט כלעומת שבאו, ועימן תקוותו האחרונה למלא נפשו הרעבה.

ברגעים האחרונים עוד השתעשע באפשרות להעלות בפני בעל הבית את ספקו בחיוב ברכת המזון, אך ר' טביל כה נלהב היה מן הזכות לכבד את אורחו בברכת המזון עד שלפני שהספיק לחשוב כה וכה כבר היה הגביע מונח לו על כפו והוא מצא את עצמו מזמן בשלושה.

נסתיימה הסעודה בבתי ישראל שבפרמישלאן ויצאו הכל אל הרבי לשולחן הטהור, שם נפגשו דרכיהם של הארבעה: ר' אביגדור ור' רפאל משה אורחו, ור' טביל ור' אלתר'ל אורחו. איש איש במקומו היה עומד, נותן עיניו בצורתו המאירה של הצדיק ומתענג בנועם השבת.

והנה הושלך הס, והצדיק פתח בדברי תורה בפרשת שמיני שבה קראו בתורה באותה השבת.

"שלוש מידות במכניסי אורחים, וכולן רמוזות בתורה הקדושה בפרשתנו, בדיני ההבמות הטהורות והטמאות", החל הרבי שלא מעניינה של פרשה.

"ישנו אדם הנותן לאורח ביד רחבה, וגם הוא עצמו אוכל בשפע, כדי שהאורח ירגיש בנוח לאכול. עליו אמר הכתוב (ויקרא יא ג) 'כל מפרסת פרסה... מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו'. 'מפרסת פרסה' על שם שפורס מפתו לאורח, ו'מעלת גרה' על שם שהוא עצמו אוכל עימו כדי לגרום לאורח הרגשה נוחה; 'אתה תאכלו' - יהודי כזה טהור הוא וטהורה סעודתו, ועל שולחנו ראוי לאכול.

יש סוג אחר של מכניס אורחים, שהוא עצמו אוכל מלוא כרסו, אבל לאורחיו אינו נותן הרבה. עליו אמר הכתוב (שם פסוק ד) 'אך את זה לא תאכלו... כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס, טמא הוא לכם'. 'מעלה גרה הוא' על שם שהוא עצמו אוכל ברווח, אך 'ופרסה איננו מפריס' שאינו פורס לאורח; 'טמא הוא לכם' - התרחקו ממנו. ועל כן 'אך את זה' - על שולחנו של זה, 'לא תאכלו'.

שני הראשונים כמו מובנים מאליהם, זה לשבח וזה לגנאי. אולם ישנו סוג נוסף של מכניס אורחים, שלכאורה משובח כמו הראשון, והתורה מלמדת אותנו שבאמת הוא גרוע כמו השני. זהו הנותן לאורח כיד המלך אך הוא עצמו אינו אוכל כמעט מאומה. עליו אמר הכתוב (שם פסוק ז) 'כי מפריס פרסה הוא... והוא גרה לא יגר, טמא הוא לכם'. 'כי מפריס פרסה הוא' - על שם שפורס מפתו לאורח, 'והוא גרה לא יגר' - על שם שהוא עצמו נמנע מלאכול, וגורם בכך שהאורח ירגיש אי־נעימות לאכול ולשבוע כשבעל הבית מסתגף. על כן 'טמא הוא לכם' - אף משולחנו של אדם כזה יש להתרחק".

סיים הצדיק מפרמישלאן את דבריו, ורמז לר' רפאל משה ור' אלתר'ל העומדים ברעבונם בקצה ההיכל להתקרב.

"הן רעבים אתם בוודאי", האיר אליהם פניו, ואל הגבאים הורה שיניחו לפני השנים ממיטב מאכלי השבת להשביע רעבונם.

אי־זהו עבודה שבלב

ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה (בראשית יח לב).

כאשר עמד אברהם אבינו בתפילה על סדום לבל תיהפך, תלה את אפשרות הצלתה בזכותם של חמישים הצדיקים שאולי שוכנים בקרבה. משנתבשר כי אין בנמצא מספר כזה, הוסיף להפחית את המספר שוב ושוב, עד שחתם את בקשתו: 'אולי ימצאון שם עשרה'.

את פשר עצירתו במספר זה פרש **רש"י** (שם) שאברהם למד זאת מדור המבול, שבו היו שמונה נפשות בלבד: נח ואשתו, שלושת בניו ונשותיהם, ולא היה בכוחן להציל את בני דורם מחורבן, ולכן לא ביקש על פחות מעשרה.

הקשה על כך הרב הקדוש **רבי פינחס מנחם מגור** זי"ע בעל '**פני מנחם**': כיצד למד אברהם אבינו מנח שאם יש פחות מעשרה צדיקים הם אינם מצילים את הדור? והלוא **בזוהר הקדוש** (זוהר חדש נח לט.) מובא כשביקש נח לצאת מן התבה וראה את העולם כולו חרב ושומם, געה בבכי ואמר: "ריבונו של עולם, נקראת רחום, היה לך לרחם על בריותיך!"

השיב לו הקדוש ברוך הוא: "רועה שוטה! כעת אתה בוכה? מדוע לא בכית כשאמרתי לך שאני מביא מבול על העולם? הרי הודעתי לך על כך מאה ועשרים שנה מראש כדי שתעמוד בתפילה ותבקש רחמים על העולם! אז לא התפללת, ודווקא עכשיו אתה נזכר לבכות?"

נמצא שחורבן דור המבול לא נבע מכך ששמונה צדיקים אינם מסוגלים להציל את דורם, אלא מפני שנח לא התפלל עליהם, ואם כן, כיצד הסיק אברהם שתפילה על מספר כזה אינה מועילה?

יישב ה'פני מנחם' את הקושיא ביסוד נפלא ששמע מאביו, בעל ה'**אמרי אמת**': בזוהר הקדוש לא נאמר שאילו היה נח מתפלל - היה העולם ניצל מן המבול, אך נח היה צריך לזעוק ולבקש רחמים על בני דורו מבעוד מועד, אף אם היה יודע בבירור שתפילתו לא תועיל.

ומה טעם בתפילה אם יודעים מראש שהיא לא תתקבל?

מטרת התפילה אינה מסתכמת בישועה בלבד, שכן אילו היתה זו תכליתה היחידה, לא היה טעם להתפלל במצבים שבהם הישועה נראית בלתי אפשרית.

התפילה נועדה לעשות נחת רוח לבורא ולהביא אותנו להכרה עמוקה במציאות האמיתית, לפיה רק הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם ורק בידו הכוח לפעול. משום כך, התפילה נדרשת בכל עת ובכל מצב.

נמצא שצרה או קושי המתרגשים על האדם הם רמז ברור מן השמים שזהו הזמן להתפלל. הקדוש ברוך הוא חפץ בתפילתו של האדם באותו הרגע, ללא קשר לשאלה האם תפילתו תתקבל בפועל.

אך עדיין יש להבין: אם ישנה חובה להתפלל גם כשהתפילה אינה נענית, מדוע נמנע נח מלהתפלל על בני דורו?

התירוץ הוא: אין ענין להתפלל דווקא על דברים שהאדם יודע בבירור שלא יתגשמו. אמנם חובת התפילה קיימת גם במצבים קשים כאלה, אך האדם יכול לצאת ידי חובה אם הוא מתפלל על דברים אחרים שבהם קיים סיכוי שיענה בתפילתו. על פי יסוד זה, מובנת היטב הנהגתו של אברהם אבינו: כאשר ביקש להציל את סדום ושאל אם יש בה חמישים, ארבעים, שלושים ועשרה צדיקים, הוא כבר עשה את שלו וקיים את רצון ה' בעצם עמידתו בתפילה, ועל כן לא היה עליו להמשיך ולהתפלל על פחות מעשרה - דבר שהיה בלתי מציאותי בסדום.

התביעה כלפי נח, לעומת זאת, היתה על כך שכלל לא עמד בתפילה, ונמנע מלהתפלל על דורו אפילו תפילה אחת. נח לא עשה זאת משום שידע שאין שום סיכוי שבני דורו ישובו בתשובה, אך למרות זאת הוא נתבע על כך, שכן חובת התפילה היא בכל מצב, גם כאשר הדבר המבוקש הוא חסר סיכוי.

מנקודת מבט זו, בניגוד לאברהם ונח, שהיו בעלי השגה וידעו את המתרחש בבית דין של מעלה - מה שחייב אותם לחשב בדקדקנות על מה להתפלל ובאיזה שיעור - אנו איננו יודעים דבר מחשבונות שמים. חוסר הידיעה הזה פוטר אותנו מחישובים, ומחייב אותנו להתפלל בפשטות על הכל ובכל עת.

ועם זאת, עלינו לזכור תמיד את יסוד היסודות: התפילה היא עבודה, ולכן אל-לנו להתרגש או להישבר אם נדמה שתפילתנו לא הועילה. ישנם אכן מצבים שבהם, על פי גזרה או חשבונות שמימיים נסתרים, הישועה הגשמית אינה יכולה להתממש - אך אין זה מעניינו. תפקידנו הוא לעמוד ולהתפלל בכל מצב, מתוך הבנה שהתפילה עצמה היא התכלית, ולא רק האמצעי להיוושע.

שהכל נהיה בדברו

וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע (בראשית כא יד).

אותה תעייה של הגר במדבר באר שבע נתפרשה בפי רש"י הקדוש, כי לא היתה זו תעייה גשמית בלבד, אלא שהגר שבה לעבודת האלילים של בית אביה, הלוא הוא פרעה מלך מצרים.

מסופר על הרב החסיד **רבי משה אברהם ברזובסקי מברנוביץ'** זצ"ל, אביו של ה'**נתיבות שלום**' מסלונים, שלפרנסתו עסק בשמאות יערות.

באחד הימים, הוזמן רבי משה אברהם להעריך יער שעמד למכירה במרחק רב מאוד מביתו. הוא יצא לדרך הארוכה והמפרכת, אך כשהגיע אל היעד התברר לו לתדהמתו כי היער כולו מכוסה בשכבת שלג עמוקה - דבר שמנע ממנו לחלוטין את היכולת לבצע את השמאות.

במקום להתמלא תסכול על הדרך המפרכת שעשה לחינם, החל לחפש בסביבה מאכל או משקה שברכתם 'שהכל נהיה בדברו', מתוך מחשבה שמא כל נסיעתו לא נועדה אלא בשביל ברכה זו. משמצא דבר מה לברך עליו, ברך בכוונה, ומיד לאחר מכן פנה לחזור לביתו.

מלווהו של רבי משה אברהם לא יכול היה לעצור את תמיהתו המרובה. הוא פנה אליו ושאל בפליאה: "מדוע היה לך חשוב כל כך לחפש דווקא דבר שברכתו 'שהכל'? ויתרה מכך - כיצד הנך מסוגל לקבל את שיבוש התכניות בשלווה כה עמוקה, מבלי לרטון או להפגין שמץ של כעס ותסכול על הדרך הארוכה שעשינו לחינם?"

"ההסבר פשוט מאוד", השיב לו רבי משה אברהם. "יהודי לעולם אינו טועה בדרך! אין מושג כזה אצל יהודי שהוא הולך למקום כלשהו לחינם! לתומי חשבתי שהגעתי לכאן למטרה גשמית - כדי להעריך את שווי היער ולהתפרנס, אך כשראיתי שהדבר נמנע ממני, הבנתי מיד שמשמים גלגלו אותי לכאן כדי לפעול תיקון רוחני כלשהו במקום הזה. לכן מיהרתי לחפש דבר מאכל לברך עליו 'שהכל' - מתוך ביטחון שברכה זו היא התיקון שנדרש ממני לעשות כאן..."

עוד מסופר על הגאון **רבי מרדכי פוגרמנסקי** זצ"ל שנסע פעם ברכבת בערב שבת, כשאליו מתלווה יהודי ששימש כשוחט ומוהל.

השנים היו בדרכם למטרה מסוימת, ותכננו לרדת באחד הכפרים שבדרך כדי לשבות שם יחד. אולם, מחמת שהיו שקועים בשיחתם, הסיחו את דעתם מהדרך ולא הבחינו כי הרכבת כבר הגיעה אל הכפר המבוקש, וכך החמיצו את התחנה והמשיכו בנסיעה.

הרכבת המשיכה בנסיעתה עוד כברת דרך ארוכה, ורק כעבור זמן מה הבחינו השנים בכך, אולם, אז כבר היה מאוחר מדי; שעת כניסת השבת הלכה והתקרבה בצעדי ענק, ולא נותרה כל דרך לחזור ליעדם המקורי בזמן.

הם מיהרו לרדת בתחנה הראשונה שנקרתה בדרכם - כפר נידח ומרוחק שמעולם לא שמעו עליו - והחלו לתור אחר נפש יהודית או מקום כלשהו שבו יוכלו לעשות את השבת.

השוחט היה שרוי בדאגה עמוקה כיצד והיכן יעשו את השבת הממשמשת ובאה. הם לא הכירו נפש חיה במקום, ולא היה כל ביטחון שאכן מתגורר יהודי כלשהו בכפר מבודד זה, אולם רבי מרדכי הרגיע את רוחו ואמר לו: "יהודי לעולם אינו טועה בדרך! אם ההשגחה העליונה גלגלה אותנו דווקא לכאן, אין ספק שיש לכך סיבה!"

בעודם מתהלכים בכפר, נקרה בדרכם יהודי מקומי. עוד לפני שהספיקו להציג את עצמם, פנה אליהם הלה בשאלה דחופה: "האם מישהו מכם יודע למול?"

השוחט, שכאמור אחז גם באומנות המילה, השיב מיד בחיוב.

למשמע תשובתו, פרץ היהודי בבכי של התרגשות עצומה וסיפר: "אני היהודי היחיד המתגורר בכפר הנידח הזה, ובדיוק היום מלאו לבני שמונה ימים, אך אין שום מוהל בכל המחוז.

שפכתי את ליבי כל היום בתפילה מעמקי נשמתי לבורא עולם שימציא לי מוהל - והנה הגעתם כהרף עין! אנא, מהרו ובואו למול את בני לפני שתשקע החמה".

פנה רבי מרדכי פוגרמנסקי אל השוחט והמוהל ואמר לו בהתרגשות: "הנה, הבט וראה במו עיניך - **יהודי לעולם אינו טועה בדרך!**

גם כאשר נדמה לאדם שהוא תועה בדרכו, אין זו שגגה כלל וכלל, אלא שליחות עם מטרה. לעיתים אנו זוכים לראות את הסיבה בגלוי, כפי שקרה לנו כעת, ולעיתים היא נותרת סמויה מן העין - אך בשום אופן לא ניתן לקרוא לזה טעות".

הוסיף רבי מרדכי פוגרמנסקי והסביר: "לפי זה יובנו דברי רש"י על הנאמר לגבי הגר 'ותלך ותתע' שחזרה לגילולי בית אביה. והלוא לכאורה משמעותה הפשוטה של המילה 'ותתע' היא איבוד הדרך, ומניין לרש"י שחזרה לגילולי בית אביה?

אלא שהגר שהתה כבר מספר שנים בבית אברהם אבינו, ושם לא היה מושג של 'טעות', משום שלכל דבר היתה מטרה. אם היא הרגישה שטעתה בדרך, הווי אומר שחזרה לגילולי בית אביה!"

יראה לו השה

ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו. (בראשית כב ח)

הרב החסיד **רבי אליהו ראטה** זצ"ל, שהיה נאמן ביתו ואיש סודו של הרב הקדוש **רבי שלמה מזוויהל** זי"ע, סיפר ששמע מרבו שבכל יום הוא עוסק בפרשת עקדת יצחק, ועולה בדעתו פרוש חדש.

פעם פנה רבי אליהו לרבו ושאל: "האם רבנו יכול ללמדנו מה התחדש היום בבית מדרשו?"

רבי שלמה נעתר לבקשת תלמידו ואמר לו: "היום עסקתי במילות הפסוקים (בראשית כב ז-ח): 'ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעלה. ויאמר אברהם אלהים יראה לו השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו'. ופרש רש"י: 'יראה לו השה - כלומר יראה ויבחר לו השה, ואם אין שה, לעולה בני'.

ותהיתי לעצמי: הרי אברהם ויצחק עסקו באותו רגע בענין נשגב מאין כמותו - עקדת יצחק, ובוודאי שיצחק היה זקוק להכין את עצמו היטב להפוך לעולה תמימה ולקיים את המצווה כהלכתה. אם כך, מדוע לא גילה אברהם אבינו לבנו שהוא נבחר להיות העולה, ובמקום זאת השיב בקרירות שהקדוש ברוך הוא יבחר לו את השה, ורק אם לא יהיה שה - יצחק הוא שיעלה לעולה?

אלא שאברהם אבינו הכיר היטב את בנו יצחק וידע שתמיד מוכן הוא למסור את נפשו על קדושת השם, שכן כבר מילדותו התחנך למצווה גדולה זו של מסירות נפש לה' יתברך. לפיכך, לא היה כל צורך לומר ליצחק שנבחר לעולה, ודי היה ברמז קל כדי שיכין עצמו למסור את נפשו על קדושת השם!"

תהילים

המשך מעמוד א'

תשכחני נצח, עד אנה תסתיר את פניך ממני, עד אנה אשית עצות בנפשי'.

הסביר הצדיק מרוז'ין, כי דוד המלך אמר 'עד אנה ה' תשכחני נצח, עד אנה תסתיר את פניך ממני', עד מתי יהיה לי הסתר פנים? עד מתי יהיה נראה לי שהקדוש ברוך הוא שכחני כביכול - 'עד אנה אשית עצות בנפשי', כל עוד שאני משית עצות בנפשי, ומחפש לעצמי דרך ישועה.

כל עוד שאדם חושב שהישועה תגיע על ידי המעשים שלו, כל עוד שהוא אינו סומך על הבורא יתברך בלבד, אלא מחפש לעצמו דרכים כיצד לצאת לבד ממצבו הקשה, הרי שהוא בהסתר פנים, אבל כאשר הוא סומך על הקדוש ברוך הוא, ישועתו קרובה מאוד.

כך אמר ר' שלום מרדכי לעצמו, כל עוד שאני מתקשר עם עורכי דין, ואנחנו מנסים להגיש ערעורים, מנסים לנהל משא ומתן עם השופטים, הישועה לא קרובה כל כך, אבל ברגע שאין שום דרך טבעית להשתחרר, ברגע שהמצב אבוד לגמרי, כביכול נכנס הבורא יתברך לתמונה, עכשיו הישועה יכולה לבוא.

עשרים וארבע שעות לאחר מכן נטל ר' שלום מרדכי את ידיו לסעודה דלה, ובליבו התפלל שהנס יתרחש עוד באותו יום.

רבע שעה לאחר מכן, דלת התא נפתחת. הסוהר קורא "רובשקין! צא החוצה".

ר' שלום מרדכי המופתע מנסה לברר: "מה קרה?"

"משנים לך מקום", מסביר הסוהר.

ר' שלום מרדכי חוזר לתא, ונוטל עימו את הטלית והתפילין, ליתר ביטחון.

כשהוא יורד, הוא רואה את המנהל כשהפעם, חיוך על פניו.

"מזל טוב! נשיא ארצות הברית חתם

המשך בעמוד ד'

כעת על טופס השחרור שלך!! הנך משוחרר לביתך...“

כולם עמדו והביטו בו. ר' שלום מרדכי, שרק אתמול התבשר שאפס הסיכוי האחרון שלו לצאת בתשע־עשרה השנים הבאות, עמד בעינים נוצצות וקרא בקול: "זהו נס אמיתי! הודו לה' כי טוב!"

כך, הסבירו המפרשים, כשראה יעקב אבינו את מצבו, כיצד הוא יוצא למצוא את זיווגו ללא פרוטה בכיסו, נרדף עד צווארו בידי אחיו, החל להרהר על מוצא מן הסבך, אבל אז התעורר ואמר: "חלילה לי, מחשבות כאלו הן פגם באמונה.

חלילה לי לחשוב 'מאין יבא עזרי', הרי 'עזרי מעם יי עשה שמים וארץ', 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל', הקדוש ברוך הוא הנו כל יכול, אין צורך לנסות ו'לעזור' לו.

יהרהר האור כן הרוש

ה' מי יגור באהלך... הולך תמים ופעל צדק... עשה אלה לא ימוט לעולם (תהלים טו א-ה).

המזמור משרטט את דמותו של האדם הראוי לשכון באהלו של הבורא; 'לא רגל', 'לא עשה', 'לא נשא' ו'לא לקח' - וכל מעלותיו מתוארות כהימנעות. ואף על פי כן חותם דוד המלך עליו השלום: 'עשה אלה לא ימוט לעולם'. מהו המעשה הגדול הטמון באי־העשייה?

ראשית חכמה נציג את דברי **רבנו יצחק עראמה**, בספרו **'עקדת יצחק'** (פר' נצבים שער ק) בביאור מעלת בעלי התשובה על פני הצדיקים הגמורים, עד שאמר רבי אבהו שגדולים בעלי תשובה יותר מצדיקים גמורים.

משום שעיקר ענין התשובה הוא כמו שיבוא האדם לידי ניסיון שכבר נכשל בעבר בדומה לו, וכמו שאמר רב יהודה בגמרא (יומא פו:) אימתי קרוי האדם בעל תשובה אמיתי, כאשר בא לידו דבר עבירה פעם שנייה באופן שכבר נכשל בו בעבר, וגבר על יצרו ולא חטא.

לכך כוונת **חכמינו** שאמרו (קידושין לט:) שאדם שישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצווה, כי כיוון שכבר חטא בעבירה זו קשה לו מאוד לפרוש ממנה בהגיע לפניו עת ניסיון, וכאשר נלחם הוא עם יצרו וגובר עליו הרי מקיים הוא בהימנעותו מלעשות מעשה את מצוות התשובה.

אף שלכאורה קיום מצווה זו היא בשב ואל תעשה, ושכר המצוות על מצוות שעושה אדם בעשייתו אותם, מפני שנקבעות הן בנפש האדם על ידי הפעולה המעשית, במקרה דנן, נחשב הדבר כאילו עשה מעשה בפועל על ידי שהצליח להתגבר על היצר.

זה הביאור בדברי דוד המלך עליו השלום: 'מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך. הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו. לא רגל על לשנו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרבו. נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימר. כספו לא נתן בנשך ושחד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימוט לעולם'.

רובו של המזמור טעון הבנה: הלוא נסוב הוא על הנמנע מלעבור עבירות, ומדוע סיים דוד המלך ואמר 'עשה אלה לא ימוט לעולם'? הלוא מדובר פה על הנזהר מלעשות ולא על העושה, והיה עליו לומר 'הנזהר מאלה לא ימוט לעולם'!

אלא, מדובר בבעל תשובה שרגיל היה לעבור על עבירות אלו, ואחר ששב בתשובה ומזדמנים לפניו עוונות אלו ונזהר הוא מהם, הרי נחשב הוא כעושה מצווה ממש ולא רק כנמנע מעברה.

מעלה זו במניעה מעשיית עבירות שייכת רק אצל בעלי תשובה שנכשלו בעבר, ולא אצל צדיקים גמורים שאין הניסיון כה קשה לגבם.

מעלה נוספת לבעלי התשובה היא בקיום המצוות הנעשות בכוונה גדולה, משום שלבעל התשובה ישנם מעכבים כנגדו מלקיים את המצוות והם ההרגלים הרעים מימי העבר, וכתוצאה מכך מתאמץ הוא לעשות את המצווה בכוונה גדולה יותר.

התגברות זו של בעל התשובה בכוחות איתנים על המניעות שבפניו מעמידים אותו במקום שאף צדיק גמור אינו עומד, לפי שצדיק גמור שאינו מורגל במלחמה כבדה נגד היצר עלול להימנע מקיום המצוות כאשר יתייצב היצר בפניו.

ועוד, שאף אם נמנע מבעל התשובה לקיים בסוף את המצווה, תשוקתו וכיסופיו לקיום המצוות רבים ועצומים, ואלו דבריו הבוערים של הגאון הקדוש **רבי שניאור זלמן מליאדי** זי"ע בספרו המפורסם **'ליקוטי אמרים תניא'** (פרק ז), על אודות האדם השב בתשובה שלמה מעומק ליבו, ואהבתו לבורא יתברך גוברת בו בכל עוז עד שכל ישותו משתוקקת אליו יתברך. אפס קצה של תשוקת אדם השב אל בוראו אחר שהיה שבוי בידי הסטרא אחרא, יש לדמות לאדם הצועד במדבר שממה ובארץ צייה וצלמוות כשגרונו צחיח ולשונו דבקה לחיכו מצמא, ולפתע מבחין במעין נובע מים זכים.

תשוקתו של אדם כזה אל אלוקיו גדולה אף יותר מכיסופיהם של הצדיקים שלא שתו מן המים המאררים והמרים של היצר הרע וממילא נחשב כאילו קיים את המצווה כמו שאמרו במסכת קידושין (מ.) שהקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה.

על כן אמרו שהשב מאהבה זדונות נעשים לו כזכויות, כי כאשר מזדמנים לו עוונות אלו שוב, ומתגבר על יצרו ואינו נכשל בהם, מקיים בזה מצוות עשה של תשובה ונוספות לו זכויות.

זהו עומק מאמרם של **חכמינו ז"ל** (ברכות לד:): במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים, ועל תשובה שכזו אמר ריש לקיש שזדונותיו של העובר נעשות לו כזכויות, כיוון שעוונותיו הם שגרמו לו לאהבה רבה ועצומה זו, ועל ידי תשובתו מאהבה עלו כל מעשיו הרעים מעמקי הקליפה ונתעלו להיות זכויות.

ויש להוסיף עוד על פי הידוע, שעל ידי חטאי האדם ובאמצעות מעשיו הרעים נבראים מלאכי משחית ומתגבר כוחה של הסטרא-אחרא, וכאשר שב הוא בתשובה מוטל עליו לתקן את אשר פגם ולהכרית את אותם כוחות שנוצרו בגינו.

ביטול אותם כוחות יכול להעשות רק על ידי תשובה בחוזק רב ומעומק הלב. ולכך יכול הוא להגיע על ידי התבוננות בריחוקו הגדול ובשפלות מצבו מחמת העוונות, וכך מעורר הוא את התשוקה והצימאון אל הבורא. נמצא שדווקא הריחוק והחטאים הם הגורמים לעורר את התשוקה והקרבה הגדולה.

והרי החטאים הופכים לדמיון 'מכשירי מצווה', כי הם הגורמים לצימאון הרוחני ולהשתוקקות העצומה אל הקדושה. מלבד זאת, בעל התשובה זוכה לקרבת אלוקים ולאהבה עזה ועצומה - והרי זה מכוח החטאים שחטא וגרמו להתרחקותו לפני כן מאור פני ה', שהרי יתרון האור ניכר מתוך החושך.

היכא את בר לקישא?

ביאור נאה למאמר זה הובא במפרשים על פי קורות חייו של בעל המאמר, הוא האמורא הקדוש **רבי שמעון בן לקיש**, שבעצמו שב מאהבה, ובשחר ימיו היה מנהיגה של חבורת לסטים.

וכמסופר בגמרא (ב"מ פד.), שהתקרב ריש לקיש לדרך התורה בעקבות פגישה מקרית עם רבי יוחנן שירד לנהר הירדן וראה את גבורתו העצומה של ריש לקיש שקפץ מגדה אחת של הנהר לגדה האחרת. התפעל רבי יוחנן ואמר לו: "חילך לאוריתא!" כלומר, יפה כוחך הגדול לעסוק בתורה, והבטיח לו כי אם ישוב בתשובה ישיא לו את אחותו.

נענה ריש לקיש וקיבל עליו לשוב בתשובה ולעסוק בתורה. וכאשר ביקש לשוב ולקפוץ לגדה השנייה של הירדן, שוב לא יכול היה לעשות כן, לפי שקיבל עליו עול תורה ונחלש, כמאמר חכמינו (סנהדרין כו:): "תורה מתשת כוחו של אדם".

הרי שריש לקיש בעצמו זכה לשוב מאהבה, ולמאמרו "גדולה תשובה שזדונות נעשים לו כזכויות" יש קשר הדוק ושייכות פנימית כלפיו.

וכדברי הגאון הקדוש **רבי צדוק הכהן מלובלין** זי"ע בספרו **'תקנת השבין'** (עמ' קיג), שזכה ריש לקיש שזדונותיו נעשו לו כזכויות, וחטאו שהיה ראש ללסטים קודם לכן, נחשב לו כעת כמעלה וזכה להיות רב לחכמים.

ישב רבי יוחנן ולימד את ריש לקיש תורה הרבה עד שנעשה לאחד מגדולי רבותינו האמוראים שבכל הדורות ומוסרי התורה, לשמעו חרדים כל הדורות, והוא נזכר בכל התלמוד בנשימה אחת עם גיסו רבי יוחנן שהיה ראש חכמי ארץ ישראל.

ביום מן הימים ארע מקרה מצער ביותר בבית המדרש, כאשר נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדין טומאת כלי נשק.

באותה שעה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדין כלי הנשק: אימתי נשלמת מלאכתם לענין קבלת טומאה - בשעה שהאומן מצרפם באש, או רק לאחר שהוא מעבירם במים לאחר הצירוף.

אמר לו רבי יוחנן לריש לקיש: "מפני שהיית לסטים, בקי אתה בטיבם של כלי זין ויודע אתה אימתי היא גמר מלאכתם". החזיר לו ריש לקיש: "ומה הועלת לי בכך שלימדתני תורה? הלוא גם מתחילה הייתי רב וחכם".

ופרש **רבנו המהרש"א** על פי דעת **רבותינו בעלי התוספות**, כי בתחילה היה ריש לקיש תלמיד חכם עד שיצא לתרבות רעה והיה לסטים, וכעת, כאשר תלה רבי יוחנן את סברתו של ריש לקיש בהלכות טומאת כלי זין בכך שהיה לסטים, אמר ריש לקיש כי זוכר הוא הלכה זו מלימודו בימים עברו טרם שסטה מן הדרך, ואין זה מחמת שהיה לסטים.

אלא שרבי יוחנן סבור היה שריש לקיש מתכוון לדבריו כפשוטם, ומתריס כנגדו במה הועיל לו לריש לקיש, בעוד שהוא אשר הוציאו מחיי לסטות וקרבו תחת כנפי השכינה והביאו לחיי העולם הבא, וחלשה דעתו.

כתוצאה מקפידתו של רבי יוחנן חלה ריש לקיש ונטה למות. הבינה אשתו של ריש לקיש שחלה בעלה משום כך, ובאה לבכות לפני אחיה רבי יוחנן שיסיר את קפידתו ממנו.

"עשה בשביל בני!" בקשה. ענה לה רבי יוחנן בלשון הפסוק (ירמיה מט יא) 'עזבה יתמיך אני אחיה', כלומר, הקדוש ברוך הוא מחיה את היתומים ומפרנסם. בקשה האחות: "עשה בשביל אלמנותי!" ושוב אמר לה רבי יוחנן את המשכו של הכתוב: 'ואלמנתיך עלי תבטחו', כלומר, הקדוש ברוך הוא משגיח על האלמנות.

כעבור זמן קצר נסתלק רבי שמעון בן לקיש מאותו החולי. כאשר הגיעה הבשורה הרעה לאזניו של רבי יוחנן, תקף אותו צער רב ויגון כביר עד שלא יכול היה ליישב דעתו ללמוד עם התלמידים, שכן בחריפותו העצומה היה ריש לקיש מפרה את לימודו של רבי יוחנן והיו השנים שני רעים אהובים שאינם נפרדים.

חפשו החכמים אחר דרך ליישב דעתו, ושלחו את האמורא הקדוש רבי אלעזר בן פדת, ששמועותיו היו מחודדות ביותר, לשוחח עם רבי יוחנן בדברי תורה.

הלך רבי אלעזר וישב לפני רבי יוחנן, ועל כל מאמר ששמע מרבי יוחנן היה מביא כסיוע לדבריו ברייתא שבה מפורש כן.

הבין רבי יוחנן שנשלח רבי אלעזר ליישב דעתו מפטירת תלמידו וחברו האהוב ריש לקיש, ואמר לו: "וכי מתיימר אתה להיות כבר לקישא?!

כאשר היה ריש לקיש חי עימנו, היה מקשה על כל מאמר שאמרתי עשרים וארבע קושיות, ומוכרח הייתי ליישב בעשרים וארבעה תירוצים, וממילא היתה השמועה מתיישבת ומתבררת, אבל אתה שהנך מביא ראיה לכל דבר מדברי, במה הועלת לי?

וכי איני יודע שיפה אמרתי???“

מתוך הדברים וכיוון שהזכיר רבי יוחנן את ריש לקיש, תקף עליו צערו הנורא, וקרע את בגדיו בבכי מר כשהוא צווח מרה: "היכן אתה בר-לקישא??? היכן אתה בר-לקישא???“

הלך רבי יוחנן וצווח מרה ולא הצליח להרגע מצערו ומחסרונו של תלמידו האהוב, ולא יכול היה ליישב דעתו בשום אופן, וכאשר ראו החכמים את צערו וסבלו הנורא, לא היתה בידם בררה אלא לבקש רחמים עליו שיסתלק מן העולם הזה, ונפטר גם רבי יוחנן.

האריכו גדולי וחכמי הדורות בביאור מעשה זה הנראה תמוה ביותר, ובארו שאין הדברים כפשוטם, אלא רומזים למחלוקת בדרכי עבודת הבורא בין רבי יוחנן לריש לקיש, כפי שכתב הגאון הקדוש **רבי צדוק הכהן מלובלין** זי"ע בספרו **'דובר צדק'** (עמ' רכו), שהיתה דרכו של רבי יוחנן לקרב את הבריות לתורה בדרך אהבה, ואילו ריש לקיש פעל בתקיפות הדעת במידת הגבורה, ובאופן דומה כתב הרב הקדוש **רבי ישראל דב מוילדניק** זי"ע בספרו **'שארית ישראל'** (שער התקשרות דרוש ד), כי עסק ריש לקיש בדרך של העלאת ניצוצות מתוך הטומאה.

ובמחלוקת זו שעל ידה נפטרו שניהם מן העולם טמונים סודות ורזים טמירים ונעלמים.

בדומה לכך מצאנו אף בדורות האחרונים, שהשמיעו צדיקים דברים הנראים לפי פשוטם כדברי גנאי, אך היתה טמונה בהם כוונה עמוקה להליץ זכות ולהמליץ טוב בעולמות העליונים.

לשמיעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077